

งานวิจัย

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของบุคลากรในโรงพยาบาล

29 พ.ย. 2556

โดย

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ภาวิน พัวพรพงษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม เรืองรองมรกต

นายแพทย์สุทธา หามนตรี

นางสาววดี เกษสุวรรณ

นางศิณัฐชานันท์ วงษ์อินทร์

บทคัดย่อ

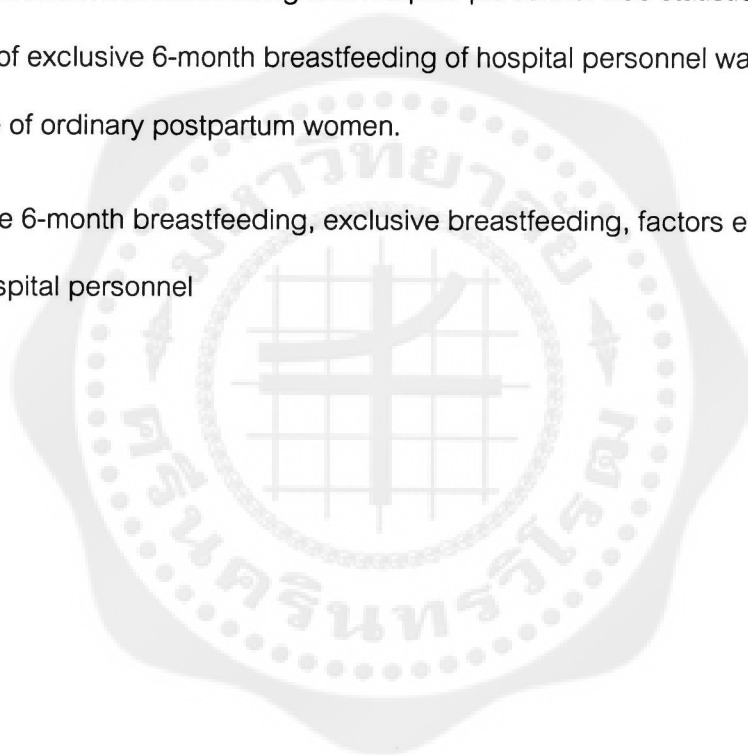
การศึกษานี้ต้องการสำรวจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย่างน้อยหกเดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลจากการโทรศัพท์สอบถามบุคลากรของโรงพยาบาลและสตรีหลังคลอดที่มาคลอดที่โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึง พ.ศ. 2553 จำนวนทั้งสิ้น 1,163 ราย พบว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย่างน้อยหกเดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลพบร้อยละ 33.87 การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย่างน้อยหกเดือนของสตรีหลังคลอดทั่วไปพบร้อยละ 7.36 โดยพบความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย่างน้อยหกเดือนกับการเป็นบุคลากรของโรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ ค่า p น้อยกว่า 0.001 และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย่างน้อยหกเดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลสูงกว่าสตรีหลังคลอดทั่วไปประมาณ 5 เท่า

คำสำคัญ: การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวย่างน้อยหกเดือน, การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่, ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว, บุคลากรในโรงพยาบาล

ABSTRACT

The aim of this study was to find the rate of exclusive 6-month breastfeeding of hospital personnel. The subjects were 1,163 pregnant women who delivered at HRH Princess Maha Chakri Sririndhorn medical center in Nakhon Nayok province since 2009 to 2010. Data of exclusive breastfeeding were collected via telephone follow-up on postpartum 6 months of age. It was found that on postpartum 6 month, the hospital personnel's exclusive breastfeeding rate was 33.87. The other postpartum women's exclusive breastfeeding was 7.36. The correlation between 6-month exclusive breastfeeding and hospital personnel was statistically significant, $p < 0.001$. The rate of exclusive 6-month breastfeeding of hospital personnel was about 5 times more than the rate of ordinary postpartum women.

Keyword: exclusive 6-month breastfeeding, exclusive breastfeeding, factors effect on exclusive breastfeeding, hospital personnel

ประกาศคุณูปการ

การศึกษานี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงจากคณาจารย์
พยาบาลและเจ้าหน้าที่สูติศาสตร์นรีเวชวิทยาทุกท่าน

ขอขอบคุณศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและคณะ
แพทยศาสตร์ มศว ที่สนับสนุนการวิจัย

สารบัญ

บทคัดย่อ	หน้า 1
บทนำ	หน้า 3
วิธีการศึกษา	หน้า 3
ผลการศึกษา	หน้า 3
วิจารณ์	หน้า 4
สรุป	หน้า 5
กิตติกรรมประกาศ	หน้า 5
หนังสืออ้างอิง	หน้า 5

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของบุคลากรในโรงพยาบาล

ภาวีน พัวพงษ์*, เกษม เรืองรองมรกต*, สุทธา นามนตรี*, สุชาติ เกษสุวรรณ**, ศินัฐชานันท์ วงษอินทร์**

*ภาควิชาสูติศาสตร์รีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

**งานการพยาบาลผู้ป่วยสูติศาสตร์รีเวชวิทยา ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ต้องการสำรวจการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหยกเดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลจากการโทรศัพท์สอบถามบุคลากรของโรงพยาบาลและสตรีหลังคลอดที่มาคลอดที่โรงพยาบาล ศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึง พ.ศ. 2553 จำนวนทั้งสิ้น 1,163 ราย พบว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหยกเดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลพบร้อยละ 33.87 การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหยกเดือนของสตรีหลังคลอดทั่วไปพบร้อยละ 7.36 โดยพบความสัมพันธ์ระหว่างการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหยกเดือนกับการเป็นบุคลากรของโรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ ค่า p น้อยกว่า 0.001 และการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหยกเดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลสูงกว่าสตรีหลังคลอดทั่วไปประมาณ 5 เท่า

คำสำคัญ: การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหยกเดือน, การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่, ปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว, บุคลากรในโรงพยาบาล

Breastfeeding of hospital personnel

Pawin Puapornpong*, Kasem Raungrongmorakot*, Suttha Hamontri*,

Sukwadee Ketsuwan**, Sinutchanan Wongin**

*Department of Obstetrics& Gynecology, Faculty of Medicine, Srinakharinwirot University

**Obstetric& Gynecology nursing department, HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn Medical Center

---

ABSTRACT

The aim of this study was to find the rate of exclusive 6-month breastfeeding of hospital personnel. The subjects were 1,163 pregnant women who delivered at HRH Princess Maha Chakri Sirindhorn medical center in Nakhon Nayok province since 2009 to 2010. Data of exclusive breastfeeding were collected via telephone follow-up on postpartum 6 months of age. It was found that on postpartum 6 month, the hospital personnel's exclusive breastfeeding rate was 33.87. The other postpartum women's exclusive breastfeeding was 7.36. The correlation between 6-month exclusive breastfeeding and hospital personnel was statistically significant, $p < 0.001$. The rate of exclusive 6-month breastfeeding of hospital personnel was about 5 times more than the rate of ordinary postpartum women.

Keyword: exclusive 6-month breastfeeding, exclusive breastfeeding, factors effect on exclusive breastfeeding, hospital personnel

Pawin Puapornpong

Department of Obstetrics& Gynecology,

Faculty of Medicine, Srinakharinwirot University

62 Moo 7 Ongkharak, Nakhon Nayok, 26120, Thailand.

บทนำ

นมแม่เป็นมาตรฐานสำหรับการเลี้ยงทารก¹ ในประเทศไทยการรณรงค์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยในปี พ.ศ.2547 กระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศนโยบาย แนะนำให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือน และตั้งเป้าหมายไว้ว่า เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2549) ทารกควรได้รับนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน อย่างน้อยร้อยละ 30 แต่ถ้าติดตามผลการดำเนินการเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นั้นพบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 4 เดือนที่ผ่านมาตั้งแต่ปี 2536-2544 พบระหว่างร้อยละ 1.0-16.3² ซึ่งอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำและไม่บรรลุเป้าหมาย โดยปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้แก่ ความรู้ของมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อาชีพของมารดาทั้งก่อนและหลังการมีบุตร การทำงานของมารดา ความเจ็บป่วย ภาวะผิดปกติหรืออาการแทรกซ้อนของมารดาและทารกขณะอยู่ในโรงพยาบาลและที่บ้าน ปัญหาน้ำนมไหลน้อยหรือไม่ไหล ปัญหาหัวนมสั้นและหัวนมบอด ระยะเวลาที่ตั้งใจจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดา ความพึงพอใจของมารดาที่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การได้รับการสนับสนุนจากสามี การให้ลูกสัมผัสและดูดนมแม่ในช่วงแรกของชีวิต การปฏิบัติตามบันได 10 ขั้นสู่ความสำเร็จการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่มารดาได้รับคำแนะนำจากสถานบริการ การได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่และการมีกลุ่มช่วยเหลือแม่ในหมู่บ้าน²⁻⁵

อาชีพของมารดาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นบุคลากรในโรงพยาบาลที่จะเป็นแบบอย่าง คอยแนะนำและช่วยเหลือสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในกลุ่มของบุคลากรในโรงพยาบาล

วิธีการศึกษา

ทำการเก็บข้อมูลย้อนหลังของการโทรศัพท์สอบถามเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงหกเดือนแรกในบุคลากรและสตรีหลังคลอดที่มาคลอดที่โรงพยาบาลศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 จนถึง 2553 โดยสอบถามระยะเวลาของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยกของบุคลากรของโรงพยาบาลในแต่ละอาชีพ และสตรีหลังคลอดทั่วไปในช่วงหกเดือนหลังคลอด จากนั้นรวบรวมและวิเคราะห์ผล

ผลการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลการโทรศัพท์สอบถามผู้คลอดที่คลอดตั้งแต่มกราคม พ.ศ. 2552 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2553 จำนวนทั้งสิ้น 1163 ราย เป็นบุคลากรของโรงพยาบาล 62 ราย โดยแบ่งเป็นกลุ่มสาขาที่ให้บริการทางการแพทย์ 38 ราย ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพ 25 รายและผู้ช่วยพยาบาล 13 ราย กลุ่มสายสนับสนุน 24 ราย ได้แก่ อธิการ 3 ราย คนงาน 5 ราย แม่บ้าน 1 ราย พนักงานรายวัน 15 ราย และสตรีหลังคลอดทั่วไป 1101 ราย ร้อยละของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่าง

น้อยหกเดือนในบุคลากรของโรงพยาบาลพบร้อยละ 33.87 แยกเป็นกลุ่มสาขาที่ให้บริการทางการแพทย์พบร้อยละ 34.21 และกลุ่มสายสนับสนุนพบร้อยละ 33.33 ส่วนกลุ่มสตรีหลังคลอดทั่วไปพบร้อยละ 7.36 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือนในบุคลากรของโรงพยาบาลและสตรีหลังคลอดทั่วไป

อาชีพบุคลากรของโรงพยาบาล และสตรีหลังคลอดทั่วไป	จำนวนรวม	การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือน	
		จำนวน (ราย)	ร้อยละ
กลุ่มสาขาที่ให้บริการทางการแพทย์	38	13	34.21
พยาบาลวิชาชีพ	25	11	44.00
ผู้ช่วยพยาบาล	13	2	15.38
กลุ่มสายสนับสนุน	24	8	33.33
ธุรการ	3	1	33.33
คนงาน	5	1	20.00
แม่บ้าน	1	0	0.00
พนักงานรายวัน	15	6	40.00
บุคลากรของโรงพยาบาล	62	21	33.87
สตรีหลังคลอดทั่วไป	1101	81	7.36

เมื่อวิเคราะห์ผลความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพบุคลากรของโรงพยาบาลและสตรีหลังคลอดทั่วไปกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือนด้วยสถิติ Pearson พบว่า ค่า p น้อยกว่า 0.001 คือ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มบุคลากรของโรงพยาบาล โดยแยกเป็นกลุ่มสาขาที่ให้บริการทางการแพทย์และกลุ่มสายสนับสนุนกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือน พบว่าค่า p เท่ากับ 0.943 คือ ไม่พบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิจารณ์

จากผลการศึกษาพบว่า การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือนในกลุ่มบุคลากรของโรงพยาบาลสูงถึงร้อยละ 33.87 ซึ่งบรรลุตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่ตั้งไว้ร้อยละ 30 และบรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังร้อยละ 25 ในโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว^๖ อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ในรายอาชีพบุคลากรของโรงพยาบาล พบว่า อาชีพที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือนสูงที่สุดได้แก่ พยาบาลวิชาชีพ ซึ่งน่าจะเป็นจากความรู้และการเป็นผู้นำในการรณรงค์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาล ในกลุ่มที่ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่จำเป็นต้องใส่ใจ ให้ความรู้ และรณรงค์เพิ่มขึ้นได้แก่ ผู้ช่วยพยาบาล คนงาน และแม่บ้าน สำหรับสตรีหลังคลอดทั่วไปการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวยังน้อยหกเดือนพบร้อยละ 7.36 ใกล้เคียงกับภาพรวมของประเทศไทยจากข้อมูลการ

สำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติโดยการสนับสนุนของกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) สำรวจ 43,000 ครอบครัวในปี 2550 พบการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือนร้อยละ 5.4⁷ จะเห็นว่าโดยรวมบุคลากรของโรงพยาบาลมีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่าสตรีหลังคลอดทั่วไปประมาณ 5 เท่า สอดคล้องกับการวิเคราะห์ทางสถิติที่พบการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่าขึ้นอยู่กับการเป็นบุคลากรของโรงพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การที่ได้รับข้อมูลความรู้ การมีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และการรณรงค์อย่างสม่ำเสมอในโรงพยาบาลน่าจะมีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือน เมื่อวิเคราะห์เฉพาะในกลุ่มบุคลากรของโรงพยาบาล การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือนไม่ได้ขึ้นอยู่กับการให้บริการทางการแพทย์และกลุ่มสายสนับสนุน อาจเป็นเนื่องจากการอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คือ มีนมแม่ โรงพยาบาลมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ชัดเจนและมีการรณรงค์อย่างสม่ำเสมอเหมือนกันทำให้ข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือนใกล้เคียงกัน

อย่างไรก็ตาม การช่วยสนับสนุนจากนโยบายสุขภาพของรัฐบาลที่ชัดเจนว่าจะสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือน การอนุญาตให้ลาพักหลังคลอดเพื่อเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาและสามี ร่วมกับสถานประกอบการที่จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ นโยบายเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในความรับผิดชอบต่อสังคมที่จะเพิ่มการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของประเทศต่อไป

สรุป

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือนของบุคลากรในโรงพยาบาลพบร้อยละ 33.87 ซึ่งสูงกว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 5 เดือนของสตรีหลังคลอดทั่วไปประมาณ 5 เท่า

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณศูนย์การแพทย์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและคณะแพทยศาสตร์ มศว ที่สนับสนุนการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. Kramer MS, Kakuma R. The optimal duration of exclusive breastfeeding. A systemic review. WHO 2002.
2. จินตนา พัฒนพงษ์ธร, ศันสนีย์ เจตนประยูรต์. รายงานการวิจัยอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย 2547.
3. Puapornpong P, Manolerdthewan W, Raungrongmorakot K, Ketsuwan S, Wongin S. Factor effecting on breastfeeding success

- in infants up to 6 month of age in Nakhon Nayok province. Journal of Medicine and Health sciences 2009;16:116-23.
4. Keister D, Roberts KT, Werner KL. Strategies for breastfeeding success. Am Fam Physician 2008;78:225-32.
  5. Nelson AM. A metasynthesis of qualitative breastfeeding studies. J Midwifery Womens Health 2006;51:e13-20.
  6. สมยศ ดิรัศมี. นโยบายและความสำคัญ อสม.นมแม่เพื่อสายใยรักแห่งครอบครัว. [Cited January 21, 2011] Available from:
<http://www.saiyairakhospital.com/back-office/upload/document/21.09.2553.pdf>
  7. Largest-ever survey on situation of children and women in Thailand shows progress and challenges. UNICEF. [Cited August 25, 2009] Available from :
http://www.unicef.org/infobycountry/media_39098.html

